ជំពូកទី ៣
កិច្ចសន្យារបស់ WTO

នៅក្នុងខែកញ្ញា ឆ្នាំ ២០០៣ រដ្ឋមន្ត្រីមកពីប្រទេសជាសមាជិកចំនួន ១៤៧ របស់ WTO បានទទួលយកល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការចូលជាសមាជិក WTO របស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។ រយៈពេល ៩ ឆ្នាំ គិតចាប់ពីការដាក់ ពាក្យដំបូង កម្ពុជាបានអនុវត្តរាល់ល័ក្ខខ័ណ្ឌទាំងអស់ ហើយសមាជិកភាពជាក់ស្តែងគ្រាន់តែតម្រូវឱ្យមានការផ្តល់សច្ចាប័នលើកិច្ចព្រមព្រៀងនេះ ពីរដ្ឋសភាកម្ពុជាតែប៉ុណ្ណោះ។ កម្ពុជាបានទទួលសច្ចាប័ននេះ កាលពីថ្ងៃទី ១៣ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ ២០០៤ ហើយសមាជិកភាពនៃប្រទេសកម្ពុជាក្នុង WTO បានចូលជាផ្លូវការ ក្នុងរយៈពេល ៣០ ថ្ងៃក្រោយពីនោះ ពោលគឺនៅថ្ងៃទី ១៣ ខែតុលា ឆ្នាំ ២០០៤។

ទោះជាសម្រាប់ប្រទេសណាក៏ដោយ ដំណើរការចូលជាសមាជិក WTO គឺជាដំណើរការដែលមានរយៈពេលវែង និងស្មុគស្មាញ។ WTO ពុំមែនជាក្លឹបដែលរដ្ឋាភិបាលអាចចូលរួម ដោយគ្រាន់តែបង់ប្រាក់នោះទេ។ ការចូលជាសមាជិកនេះ គឺជាកិច្ចសន្យាដែលមានចំណងច្បាប់ជាផ្លូវការ រវាងសមាជិកទាំងអស់ ជាមួយសមាជិក ថ្មី។ កិច្ចសន្យានេះបញ្ជាក់អំពីល័ក្ខខ័ណ្ឌលំអិតនៃពាណិជ្ជកម្មរវាងសមាជិកនានា និងបញ្ជាក់អំពីការយល់ដឹងលើទិដ្ឋភាពជាច្រើននៃច្បាប់ នីតិកម្ម ដំណើរការតុលាការ និងល័ក្ខខ័ណ្ឌវិនិយោគនានា។

កិច្ចសន្យានេះផ្តល់ឱ្យកម្ពុជា នូវផលប្រយោជន៍ និងសុវត្ថិភាពទាំងអស់ ទាក់ទងទៅនឹងវិធាន និងវិន័យ ដែលបង្កើតជាប្រព័ន្ធច្បាប់របស់ WTO ដែលចែងអំពីសកម្មភាពរបស់សមាជិកទាំងអស់របស់ខ្លួន។ កិច្ចសន្យា នេះផ្តល់នូវឥរិយាបថច្បាស់លាស់ និងអាចប៉ាន់ប្រមាណទុកជាមុនបាន ចំពោះផលិតផល និងសេវានានារបស់ កម្ពុជានៅក្នុងទីផ្សាររបស់សមាជិកទាំងអស់ដទៃទៀត។

ការសន្យាបន្តធ្វើកំណែទម្រង់បន្ថែមទៀត

ចំពោះសមាជិកចាស់របស់ WTO កិច្ចសន្យារបស់កម្ពុជា ផ្តល់នូវការធានា លើការប្តេជ្ញាចិត្តបន្តធ្វើកំណែទម្រង់សេដ្ឋកិច្ច ការប្រតិបត្តិតាមវិធាន និងវិន័យទាំងឡាយរបស់ WTO តាមពេលវេលា និង ផ្តល់ល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការចូលទៅកាន់ទីផ្សារ និងការវិនិយោគដែលអាចប៉ាន់ប្រមាណទុកជាមុនបាន។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ពាណិជ្ជករ និងវិនិយោគិននៃភាគីទាំងសងខាង គប្បីមើលឃើញនូវបរិយាកាសបើកទូលាយ និងកាន់តែមានសុវត្ថិភាពក្នុងការធ្វើអាជីវកម្ម។

កិច្ចសន្យា WTO គឺជាកិច្ចសន្យាដែលមានលក្ខណៈជាកាតព្វកិច្ច និងអាចអនុវត្តបាន។ ក្រុមហ៊ុននានារបស់កម្ពុជាមានជំនឿថា នៅពេលអនាគត នឹងមានសមាជិក WTO មួយទៀតអាចរំលោភលើកិច្ចសន្យាក្នុងការរក្សាទំនាក់ទំនងសមស្រប ចំពោះការនាំចេញរបស់កម្ពុជា។ ប្រសិនបើមានរឿងដូច្នេះកើតឡើង ពួកគេមានសិទ្ធិស្នើឱ្យរដ្ឋាភិបាលស្វែងរកដំណោះស្រាយ តាមរយៈទំនាក់ទំនងទ្វេភាគី ហើយប្រសើរបំផុតនោះ គឺទទួលការវិនិច្ឆ័យមួយ តាមរយៈប្រព័ន្ធដោះស្រាយវិវាទរបស់ WTO (សូមអានប្រអប់ទី ១)។

ដៃគូពាណិជ្ជកម្មនៅក្នុងតំបន់មួយចំនួនបានក្លាយទៅជាសមាជិក WTO រួចហើយ ក្នុងនោះមាន ប្រទេសថៃ ចិន និងទីផ្សារមួយចំណែកធំរបស់អាស៊ាន។ ប៉ុន្តែ ទីផ្សារនៃប្រទេសជិតខាងរបស់កម្ពុជា ពុំមែនសុទ្ធតែស្ថិតនៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌនៃកិច្ចសន្យាពាណិជ្ជកម្មរបស់ WTO ឡើយ។ ប្រទេសវៀតណាម និងឡាវ កំពុងស្ថិតក្នុងដំណើរការនៃការចូលជាសមាជិក WTO។

ក្នុងឋានៈជាសមាជិកថ្មីមួយ ប្រទេសកម្ពុជាចាំបាច់ត្រូវបង្ហាញក្នុងរយៈពេលប៉ុន្មានឆ្នាំខាងមុខនេះអំពីការអនុវត្តកិច្ចសន្យាទាំងឡាយរបស់ខ្លួន ចំពោះសមាជិក WTO ដទៃទៀត។ នេះគឺជាបញ្ហាមួយ ដែលគេ ត្រូវប្រឈមមុខ។ ទោះបីកម្ពុជាមានឋានៈជាប្រទេសមានការអភិវឌ្ឍទាបបំផុតក៏ដោយ អ្នកចរចាទាំងឡាយរបស់កម្ពុជា បានប្រឹងប្រែងយ៉ាងខ្លាំងក្លា នៅក្នុងដំណាក់កាលចុងក្រោយនៃដំណើរការចូលជាសមាជិក WTO ដើម្បីគោរពតាមការសន្យាដែលមានការទាមទារខ្លាំងបង្គួរ។

គេពិបាកព្យាករឥទ្ធិពលនៃសមាជិកភាពក្នុង WTO មកលើកម្ពុជាណាស់។ ការសន្យានានា អាចបង្កើតឱ្យមានកិច្ចប្រឹងប្រែង ដែលមានលក្ខណៈប្រកួតប្រជែងនៅក្នុងវិស័យមួយចំនួន ឬដាក់កំហិតភាពបត់បែននៅក្នុងការបង្កើតគោលនយោបាយថ្មីៗ។ ប៉ុន្តែ ការសន្យាទាំងនោះ គួរតែជំរុញរដ្ឋាភិបាល ឱ្យអនុវត្តវិធានការកែទម្រង់ដែលមានអំណោយផលល្អចំពោះអាជីវកម្ម (សូមអានជំពូកទី ៥)។

ប្រអប់ទី ១: សិទ្ធិរបស់កម្ពុជា ក្នុងការប្រឈមមុខជាមួយសមាជិកឯទៀតរបស់ WTO

កិច្ចសន្យារបស់ WTO អនុវត្តចំពោះសមាជិកទាំងអស់ ។ ដើម្បីអនុវត្តសិទ្ធិរបស់ខ្លួននៅក្នុងកិច្ចសន្យា នេះ មាននីតិវិធីសម្រាប់ប្រទេសកម្ពុជា ដែលមានលក្ខណៈដូចគ្នាដែរ ចំពោះដៃគូពាណិជ្ជកម្មទាំងឡាយរបស់កម្ពុជា នៅក្នុង WTO ។ ក្នុងពេលអនាគត ប្រសិនបើក្រុមហ៊ុន និងអ្នកនាំចេញកម្ពុជា យល់ថាពុំមានចំណាត់ការ មកលើផលិតផលរបស់ខ្លួនទៅតាមវិធានរបស់ WTO ទេនោះ ពួកគេអាចចាត់វិធានការបាន ។

ទោះបីជា មានតែរដ្ឋាភិបាលប៉ុណ្ណោះ ដែលអាចធ្វើជាតំណាងផ្លូវការនៅក្នុង WTO ស្ថិតនៅក្នុងទីក្រុង ហ្សឺណែវក្តី ក៏ក្រុមហ៊ុនានាអាចស្នើឱ្យក្រសួងពាណិជ្ជកម្មដោះស្រាយពាក្យបណ្តឹងជំនួសខ្លួនបាន ។ ជាដំបូង គេដោះស្រាយបញ្ហានេះ ជាមួយរដ្ឋាភិបាលទាំងនោះដោយផ្ទាល់ ប៉ុន្តែក្នុងលក្ខណៈក្រៅផ្លូវការ ជួនកាល តាមរយៈ បេសកជនការទូតនៅក្នុងប្រទេស ។

ប្រសិនបើទំនាក់ទំនងបែបនេះពុំបានសម្រេចលទ្ធផលទេនោះ រដ្ឋាភិបាលអាចលើកយកបញ្ហានេះ ទៅកាន់ WTO ។ វិធីដោះស្រាយមួយ គឺធ្វើឡើងតាមរយៈការលើកយកបញ្ហានោះ ទៅដោះស្រាយក្រៅផ្លូវការ ជាមួយ បេសកជនការទូតរបស់សមាជិក WTO ដែលពាក់ព័ន្ធ នៅហ្សឺណែវ ។ វិធីមួយបែបទៀត គឺ ដាក់បញ្ហានោះ នៅក្នុងរបៀបវារៈរបស់គណៈកម្មាធិការត្រួតពិនិត្យភាពត្រឹមត្រូវតាមកិច្ចព្រមព្រៀង ឬបញ្ញត្តិ WTO ដែលពាក់ព័ន្ធ ។ ឧទាហរណ៍ គេអាចលើកបញ្ហាដែលទាក់ទងនឹងបទដ្ឋានបច្ចេកទេស ដែលបង្កឧបសគ្គដល់ការនាំចេញ របស់កម្ពុជា នៅក្នុងទីផ្សារ WTO ជាមួយគណៈកម្មាធិការវិវាទបច្ចេកទេសផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ។ បើបញ្ហានោះ ទាក់ទងនឹងប្រតិបត្តិការកូតា លើផលិតផលកសិកម្ម គេត្រូវលើកឡើងទៅគណៈកម្មាធិការកសិកម្ម ។

ប្រសិនបើវិធីសាស្ត្រទាំងនោះមិនអាចដំណើរការបាន ឬប្រសិនបើបញ្ហានោះមានលក្ខណៈធ្ងន់ធ្ងរ និងបន្ទាន់ កម្ពុជាអាចចូលខ្លួនទៅកាន់ប្រព័ន្ធដោះស្រាយទំនាស់ផ្លូវការរបស់ WTO ។ នេះគឺជាប្រព័ន្ធតុលាការរបស់ WTO ហើយនីតិវិធីរបស់ប្រព័ន្ធនេះ មានចែងនៅក្នុងអនុស្សារណៈនៃការដោះស្រាយទំនាស់ (DSU) ។

ជំហានទីមួយ គឺត្រូវស្នើសុំការពិគ្រោះយោបល់ទ្វេភាគីជាផ្លូវការ ជាមួយសមាជិកពាក់ព័ន្ធដោយជូន ដំណឹងដល់ WTO អំពីការតវ៉ា ។ ប្រសិនបើការពិគ្រោះទាំងនេះមិនផ្តល់ផលក្នុងរវាង ៦០ ថ្ងៃទេនោះ កម្ពុជា អាចស្នើឱ្យមានគណៈវិនិច្ឆ័យ ។ ការវិនិច្ឆ័យបែបនេះ ភាគច្រើនធ្វើឡើងលើមូលដ្ឋាននៃការបកស្រាយបញ្ញត្តិច្បាប់ របស់ WTO ហើយតាមធម្មតាទាមទារពេលវេលាពីប្រាំមួយ ទៅប្រាំបួនខែ ។

នៅពេលដែលមានការប្រកាសលទ្ធផលរបស់គណៈវិនិច្ឆ័យ ភាគីនីមួយៗមានជម្រើស ដើម្បីធ្វើការប្តឹងឧទ្ធរណ៍ ទៅកាន់ស្ថាប័នឧទ្ធរណ៍របស់ WTO ។ ការធ្វើបែបនេះអាចត្រូវការពេលបន្ថែមពី ៦០ ទៅ ៩០ ថ្ងៃ ហើយភាគីទាំងពីរចាំបាច់ត្រូវទទួលយកសាលក្រមនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍នោះ ។ ឧបមាថា បើគេពិនិត្យឃើញថាពាក្យបណ្តឹង របស់កម្ពុជាមានលក្ខណៈត្រឹមត្រូវ នោះភាគីចាញ់ក្តីចាំបាច់ត្រូវអនុវត្តសាលក្រមនោះ ដែលតាមធម្មតាគឺត្រូវលុប បំបាត់វិធានការពាណិជ្ជកម្មដែលបង្កទំនាស់នោះចេញ ។ ប្រសិនបើពុំធ្វើដូច្នេះទេនៅមានបញ្ញត្តិផ្សេងទៀតក្នុងអនុស្សារណៈនៃការដោះស្រាយទំនាស់ (DSU) ដែលតម្រូវឱ្យផ្តល់សំណងពាណិជ្ជកម្ម ឬផ្តល់សិទ្ធិឱ្យកម្ពុជាដកសម្បទានពាណិជ្ជកម្ម ពីភាគីម្ខាងទៀត ។

ដំណើរការទាំងមូលនេះអាចចំណាយពេលវេលាយូរណាស់ ជួនកាលត្រូវចំណាយពេលរហូតដល់ ១៨ ខែ ចំពោះក្រុមហ៊ុន និងអ្នកនាំចូល ។ ប៉ុន្តែគេអាចដោះស្រាយវិវាទបាន តាមរយៈកិច្ចព្រមព្រៀងទៅវិញទៅមក ទោះជានៅពេលណាក៏ដោយ នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការអនុវត្តនីតិវិធីនេះ ។ ករណីនេះ ច្រើនកើតមាន ហើយនេះគឺជាគោលបំណងរបស់ DSU ។

ការអនុវត្តតាម DSU ជាជាងប្រកាន់យកវិធីសាស្ត្រដែលពុំសូវមានលក្ខណៈផ្លូវការ តម្រូវឱ្យមានការពិចារណាល្អិតល្អន់ ។ មិនត្រឹមតែចំណាយពេលវេលាយូរប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែកិច្ចការនេះក៏អាចតម្រូវឱ្យចំណាយប្រាក់ច្រើនផងដែរ ព្រោះថាតាមធម្មតា ត្រូវមានតំណាងគតិយុត្តដែលមានបទពិសោធ ។ ប៉ុន្តែ សម្រាប់បណ្តាប្រទេសដែលមានការអភិវឌ្ឍទាបបំផុត គេអាចរកស្មាក្តីគតិយុត្តដោយមិនចាំបាច់ចំណាយច្រើន តាមរយៈមជ្ឈមណ្ឌលប្រឹក្សាច្បាប់របស់ WTO ដែលមានមូលដ្ឋាននៅទីក្រុងហ្សឺណែវ ។

រដ្ឋាភិបាលពុំមែនសុទ្ធតែអាចដាក់បណ្តឹងសាទុក្ខពាណិជ្ជកម្មនីមួយៗ តាមបែបនេះឡើយ ។ ក្នុងរយៈពេលដប់ឆ្នាំកន្លងមកនេះ WTO បានដោះស្រាយករណី DSU ចំនួនជាង ៣០០ ករណី ។ មានករណីភាគច្រើនត្រូវបានគេដោះស្រាយ ដោយមិនចាំបាច់ឆ្លងនីតិវិធីអ្វីទាំងអស់ ។ គេបានបង្កើតគណៈវិនិច្ឆ័យប្រមាណ តែជាង ១៣០ ប៉ុណ្ណោះ ។

រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ជាពិសេសក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ចាំបាច់ត្រូវធ្វើការសម្រេចចិត្តថាតើត្រូវដោះស្រាយបញ្ហាណាខ្លះ ហើយធ្វើយ៉ាងដូចម្តេច ។ ពាក្យបណ្តឹងរបស់វិស័យកម្មន្តសាល ឬវិស័យកសិកម្មនឹងប្រមូលផ្តុំភាគច្រើននៅភ្នំពេញ ។ នេះគឺជាមូលហេតុមួយដែលថា ការបង្កើតសមាគមពាណិជ្ជកម្មនឹងមានសារៈសំខាន់ ដើម្បីធ្វើឱ្យផ្នែកឯកជន ទទួលស្គាល់សក្តានុពលពេញលេញនៃសមាជិកភាពក្នុង WTO ។

សូមផ្ញើការសាកសួរដំណឹងផ្សេងៗ អំពីសកម្មភាពទាក់ទងនឹង WTO ស្ដីពីការលំបាកនានាទាក់ទងនឹងការនាំចេញ មកកាន់ការិយាល័យកិច្ចការ WTO នៃនាយកដ្ឋានអាស៊ាន និងអង្គការអន្តរជាតិនៃ ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ដែលមានអាស័យដ្ឋាន: 20 A មហាវិថី ព្រះនរោត្តម ភ្នំពេញ ទូរស័ព្ទលេខ 855 23 22 15 26 ទូរសារលេខ 855 23 210 728 ។

ប្រទេសកម្ពុជា គឺជាប្រទេសឈានមុខមួយនៅក្នុង WTO

ប្រទេសកម្ពុជា គឺជាប្រទេសមានការអភិវឌ្ឍទាបបំផុតដំបូងបង្អស់ ដែលសម្រេចលទ្ធផលក្នុងការចរចាចូលជាសមាជិក WTO ។ បណ្តាប្រទេសក្រីក្រដទៃទៀតដែលបានចូលទៅជាសមាជិក WTO មានលក្ខណៈងាយស្រួលជាង ព្រោះពួកគេធ្លាប់ជាសមាជិករបស់អង្គការដំបូងរបស់ WTO គឺកិច្ចព្រមព្រៀងទូទៅស្តីពី ពន្ធគយ និង ពាណិជ្ជកម្ម (GATT) ។ សមាជិករបស់ GATT មានសិទ្ធិក្នុងការក្លាយទៅជាសមាជិកស្ថាបនិកនៃ WTO ថ្មី នៅឆ្នាំ ១៩៩៥ ។

មាគ៌ាដ៏លំបាករបស់កម្ពុជា ក្នុងដំណើរការចូលជាសមាជិក មានន័យថា គេមិនអាចចាត់ទុកកម្ពុជា ថាជាប្រទេសមួយដែលទទួលបានផលប្រយោជន៍ពីសមាជិកភាពក្នុង WTO ដោយពុំមានការធ្វើវិភាគទានផ្ទាល់នោះ ទេ ។ ទោះបីជាកម្ពុជា ជាប្រទេសតូចមួយនៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មពិភពលោកក្តី កម្ពុជាមានសិទ្ធិនៅក្នុងការបញ្ចេញ មតិ និង មានឥទ្ធិពលចំពោះការសម្រេចរបស់ WTO ជាពិសេសក្នុងការចរចាពាណិជ្ជកម្ម ដូចជាកិច្ចប្រជុំ នាពេលថ្មីៗនេះ នៅទីក្រុងដូហា (Doha) ជាដើម ។

ការសន្យាមួយចំនួនរបស់កម្ពុជា នៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងជាមួយ WTO មានបញ្ជាក់នៅក្នុងជំពូកបន្តបន្ទាប់ ។ ជារួមមានការសន្យាចំនួន ៣ ។ ទី ១: ប្រទេសកម្ពុជាបានរៀបរាប់លំអិតអំពីស្ថានភាពបច្ចុប្បន្ន នៃពាណិជ្ជកម្ម និងគោលនយោបាយសេដ្ឋកិច្ចរបស់ខ្លួន ហើយបានបង្កើតកម្មវិធីកំណែទម្រង់មួយ ។ កម្មវិធីនេះនឹងធ្វើឱ្យប្រទេសកម្ពុជាបោះជំហានឆ្ពោះទៅរកការអនុវត្តពេញលេញជាមួយ WTO ក្នុងរយៈពេលប៉ុន្មានឆ្នាំខាងមុខ ។ ទី ២: ការចរចាបង្កើតឱ្យមានកញ្ចប់នៃពន្ធគយ "អតិបរមា" លើការនាំចូលទំនិញ ។ (ជំពូកទី ៧ ពន្យល់អំពីអត្រាកំហិត អត្រានុវត្ត និងអត្រាអនុគ្រោះនៃពន្ធគយ) ។ កញ្ចប់នេះគឺជាផ្នែកមួយនៃកិច្ចសន្យា ហើយគេបានភ្ជាប់វាទៅក្នុងល័ក្ខខ័ណ្ឌនានានៃសមាជិកភាព ក្នុងនាមជាកម្មវិធីពន្ធគយ ។ ទី ៣: កម្មវិធីមួយទៀតដាក់ចេញនូវល័ក្ខខ័ណ្ឌ ចំពោះការផ្គត់ផ្គង់សេវាមកកាន់កម្ពុជា រួមមានល័ក្ខខ័ណ្ឌសម្រាប់ការវិនិយោគ និង ការបង្កើតក្រុមហ៊ុនផ្តល់សេវាបរទេស ។

ការចូល WTO មិនធានានូវជោគជ័យនៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មពិភពលោកឡើយ។ វាជាមធ្យោបាយមួយ ដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់ដោយរដ្ឋាភិបាល ផ្នែកឯកជន និងភាគីពាក់ព័ន្ធដទៃទៀត ដែលផ្តល់ឱកាសសមប្រកប និងផ្តល់កិច្ចការពារ។ ឥឡូវនេះ កម្ពុជាចាំបាច់ត្រូវប្រតិបត្តិតាមការសន្យា និងកាតព្វកិច្ចដែលគេបានប្រកាន់យក ទន្ទឹមគ្នានឹងការទាញយកផលជាអតិបរមា ពីឱកាសទាំងនោះ។